

Kažokzvēru audzēšanas nozares analīze

Eksperta ziņojums
2011. gads

Ziņojumu sagatavoja
Latvijas Zvērkopju asociācijas eksperti
Andris Upenieks, Sandra Vilciņa
Arnis Veckaktiņš

SATURS

Nozares analīze	2
Vēsture	2
Pašreizējā situācija	2
Tirgus situācija	2
Nozares perspektīvas	3
Nozares attīstība nākotnē	3
Nozares paplašināšanās iespējas	3
Valsts atbalsta politika	4
Priekšlikumi grozījumiem normatīvajos aktos	4

Nozares analīze

Vēsture.

Kažokzvēru audzēšana Latvijā masveidā attīstījās un paplašinājās pēc 2.pasaules kara, līdz 1989.gadam, kad saražoto kažokādu apjoms sasniedza savu augstāko punktu – 24 saimniecībās tika saražots 1,1 miljons ūdeļādu. Diemžēl kopš 1989.gada nozarei ir tendence samazināties vairāku objektīvu un subjektīvu iemeslu dēļ. Deviņdesmito gadu sākumā sadaloties kolhoziem tika nodalītas arī kažokzvēru audzēšanas nozares saimniecības, vairākas no tām tirgus apstākļos nespēja izturēt konkurenci un tika likvidētas. 1998.gada Krievijas krīzes rezultātā tika likvidētas vairākas saimniecības, jo tajā laikā Krievija bija lielākais kažokādu importētājs un apstājoties tirdzniecībai saimniecības nespēja izdzīvot un likvidējās. Arī 2008.gada krīze iespaidoja nozari un vairākas saimniecības pārtrauca kažokzvēru audzēšanu, gan ar cerību to atjaunot, kas gan līdz šim laikam vēl nav noticis.

Pašreizējā situācija.

Ar kažokzvēru audzēšanu Latvijā pašlaik nodarbojas 10 ūdeļu un lapsu audzēšanas saimniecības, kuras 2010.gadā kopā saražoja 323000 kažokādu, kā arī aptuveni 30 šinšillu audzēšanas saimniecības. Nozarē nodarbināto skaits ir aptuveni 400 darbinieki. Kopējais eksporta apjoms pērn bija 4,4 miljoni latu. Zvērkopības fermās dzīvniekiem pērn izbarotas 6500 tonnas zivju subproduktu un 6800 tonnas pārtikai nederīgu subproduktu, kā arī no lauksaimniekiem iepirkts 2000 tonnu graudu. Nozare patērē izejvielas, kuras citādi būtu jāiznīcina, par to maksājot ievērojamas naudas summas, savukārt, saražoto produkciju eksportē, tādējādi uzlabojot Latvijas ekonomiskos rādītājus.

Tirgus situācija.

Kažokādu tirdzniecība pasaulē pamatā notiek izsolēs, kuras arī parāda reālās tā brīža kažokādu cenas, nodrošinot visplašāko sortimentu pircējiem un arī visobjektīvāko cenu pārdevējiem. Lielākās kažokādu izsoles atrodas Kopenhāgenā un Helsinkos un šajās izsolēs 90% savas saražotās produkcijas realizē arī Latvijas saimniecība. Atlikušie 10% kažokādu tiek izģērētas un piedāvātas vietējā tirgū, kā kažokādu tā arī izstrādājumu veidā. Pasaules kažokādu tirgū galvenais noteicējs šobrīd ir Honkonga, kura pārstrādā apmēram 60% no visām pasaulē saražotajām kažokādām un gatavo izstrādājumu veidā tās realizē tālāk. Pasaules kažokādu tirgus netiek ierobežots, tam nav kvotu un visas saražotās un eksportētās kažokādas sezonas laikā tiek pārdotas, bez tam jāpiezīmē, ka kažokādu izsoles ir gatavas pieņemt un realizēt visa veida kažokādas, arī brāķētas un nekvalitatīvas.

Nozares perspektīvas

Nozares attīstība nākotnē.

Kažokzvēru audzēšanas nozares galvenais stratēģiskais uzdevums pašreiz ir tās stabilizēšana, cenšoties saglabāt vismaz esošo kažokzvēru skaitu, vai labākā gadījumā – kažokzvēru skaita palielināšana. Diemžēl dažādu, bet pamatā ekonomisku apstākļu dēļ kopš 2006.gada kažokzvēru skaits Latvijā ir samazinājies no 520000 līdz 323000 kažokādām. Kažokzvēru skaita samazināšanos ietekmēja ne tikai pasaules krīze un ekonomiskie apstākļi, bet arī valsts atbalsta vaislas materiāla iegādei izbeigšana, kas pirms tam ļāva saimniecībām iegādāties augstas klases vaislas materiālu ārvalstīs. Optimāli būtu sasniegt vismaz 2006.gada kažokzvēru skaita līmeni, kā arī rast iespēju atjaunot valsts atbalstu vaislas materiāla iegādei. Pašreiz saimniecības saņem valsts atbalstu par dzīvnieku ģenētiskās kvalitātes noteikšanu, kas palīdz izkopt ganāmpulku, diemžēl tas nav pietiekams, jo optimāli būtu katru gadu saimniecībās ievest vismaz 20% augstvērtīgu vaislas dzīvnieku, lai uzlabotu ciltsdarbu un genofondu. Situācijā, kad Latvijā ir tikai 10 saimniecības, kuras audzē kažokzvērus, atrast labu vaislas materiālu šeit ilglaicīgi nav iespējams, turpretī iegādāties vaislas dzīvniekus ārvalstīs ir dārgi (vaislas dzīvnieka cena Dānijā mēdz būt pat 2x lielāka nekā Latvijā) un saimniecībām nav tam nav nepieciešamo finansu resursu.

Nozares paplašināšanās iespējas.

Pēdējā laikā vecajās Eiropas valstīs parādījusies tendence aizliegt kažokzvēru audzēšanu un daudzas tur atrodošās saimniecības meklē iespējas savas saimniecības pārcelt uz valstīm ar lojālāku attieksmi pret šo nozari, t.sk. arī Latviju, bez tam Latvijā ir zemākas darba spēka izmaksas, kā arī nav ierobežojumu kažokzvēru skaitam saimniecībā. Latvijā šobrīd bez 10 asociācijas saimniecībām, darbojas viena holandiešiem un viena dāņiem piederoša saimniecība, kā arī vienu saimniecību ir iegādājušies lietuvieši (šajā saimniecībā kažokzvēru audzēšana vēl nav uzsākta). Uzskatam, ka nelielos daudzumos šī iniciatīva ir atbalstāma, tomēr, ja šī prakse turpināsies, tad agrāk vai vēlāk tā radīs problēmas vietējām saimniecībām, jo ārvalstu vēlme ir radīt šeit lielas saimniecības, kas nozīmē, ka varētu rasties grūtības barības izejvielu iegādē un mūsu saimniecības ar ierobežotajiem banku kredītu resursiem nebūtu spējīgas iegādāties nepieciešamo barības daudzumu. Stratēģiski svarīgi būtu nepieļaut pārāk lielu ārvalstu kažokzvēru saimniecību ienākšanu Latvijā, lai neizspiestu no nozares vietējās saimniecības. Tai pat laikā atbalstāma būtu tā saucamā ģimenes saimniecību veidošana, kāda pamatā darbojas Skandināvijas valstīs, kas nozīmē, ka ģimene uz savas zemes izveido nelielu kažokzvēru audzētavu un paši ar to nodarbojas, nepiesaistot algotu darba spēku, turpretī visus nepieciešamos pakalpojumus – barošanu un apstrādi, nodrošina kāda no tuvāk esošajām lielajām

saimniecībām, kurām ir jau gatavas virtuves un nepieciešamās iekārtas apstrādei. Tādējādi nav nepieciešami lieli kapitālieguldījumi.

Valsts atbalsta politika.

Līdz 2006.gadam kažokzvēru audzēšanas saimniecības saņēma valsts atbalstu vaislas materiāla iegādei ārvalstīs, kas ļāva iegādāties augstas klases vaslas dzīvniekus un uzlabot saimniecību ganāmpulka kvalitāti. No 2006.gada līdz pat šim laikam saimniecības saņem valsts atbalstu par vaislas dzīvnieku bonitēšanu. Eiropas struktūrfondu apguves stratēģija nozarē ir skaidra un līdzekļi līdz šim ir bijuši pieejami un arī tikuši izmantoti nelielos apjomos. Galvenais šķērslis, kāpēc struktūrfondi netiek izmantoti vairāk ir banku finansējuma trūkums, jo vairākām saimniecībām, kurās varbūt šie fondi būtu visnepieciešamākie ir grūtības saņemt banku kredītus pat apgrozāmajiem līdzekļiem, nemaz nerunājot par ilgtermiņa nopietniem projektiem. Stratēģiski svarīgi būtu panākt vienošanās par kredītu nodrošinājuma pārskatīšanu, kas ļautu saimniecībām attīstīt ražošanu.

Priekšlikumi grozījumiem normatīvajos aktos.

2010.gadā Zemkopības ministrija izstrādāja un 03.augustā MK pieņēma noteikumus Nr.715 (ar 21.12.2010 grozījumiem Nr.1167), kuros tika reglamentētas labturības prasības kažokzvēru turēšanai, kas stājās spēkā 01.01.2011. Šie noteikumi tika izstrādāti kopīgi ar Latvijas Zvērkopju asociācijas speciālistiem un pamatojoties uz Eiropas rekomendācijām par kažokzvēru turēšanu. Diemžēl galīgajā MK noteikumu redakcijā ir izņemts punkts, kurš reglamentē to, ka minimālie sprostozīmēri attiecināmi tikai uz jauncēlamajām mītnēm, vai arī veicot sprostozīmēru remontu. Šāds punkts ir minēts arī Eiropas rekomendācijās.

Apkopojot Asociācijā esošās kažokzvēru saimniecības, tika konstatēts, ka visās saimniecībās kopā atrodas un tiek izmantoti 312.270 ūdeļu būri, 107.750 ūdeļu būri atbilst MK noteikumos minētajiem izmēriem, turpretī 204.520 ūdeļu būru izmēri neatbilst MK noteikumos minētajiem izmēriem.

Visiem pieaugušo ūdeļu būriem laukums ir lielāks par minimālo normu 2550 cm² (vidējais būra laukums 2800-3100 cm²). Tilpums pēc MK noteikumos noteiktajiem minimālajiem izmēriem ir 94.500 cm³, (mūsu saimniecībās tilpums vidēji sastāda 130.000-135.000 cm³). Neatbilstošajiem 204.520 būriem atšķiras sprostozīmēru augstums, līdz prasītajiem 45 cm pietrūkst vidēji 2-3 cm.

Pamatā kucēnu būriem garums un platums arī atbilst normatīvos minētajam, bet pietrūkst 2-3 cm līdz vajadzīgajam būru augstumam. SIA Gauja AB kucēnu būriem garums un augstums pārsniedz minimālās prasības, bet platumā pietrūkst 5 cm. Laukums kopā ar mājiņu nodrošina noteikumos prasīto platību.

2-3 cm neatbilstība būru augstumam ir saimniecībās SIA „Gauja AB”, Z/s „Stirnas” un SIA „Lāčplēsis ZF”, bet mūsu speciālisti uzskata, ka tas nekādi neietekmē kažokzvēru labturību.

Lai nomainītu visus saimniecībās esošos neatbilstošos sprostus ir nepieciešami lieli kapitālieguldījumi, jo viena sprosta izgatavošana izmaksā no 18-20 LVL, neskaitot izdevumus par automātiskās dzirdināšanas sistēmas pārmontēšanu. Neatbilstošo sprostu nomaiņai nepieciešamo līdzekļu saimniecībām nav un tāpēc būtu nepieciešamspapildināt MK noteikumus Nr.715 no 2010.gada 3.augusta ar sekojošu punktu, ka minētie rādītāji attiecas tikai veicot jaunu sprostu izbūvi vai veicot sprostu kapitālo remontu.

Saimniecībās kopā esošais lapsu būru skaits ir 9300, no tiem 1500 būri, kas paredzēti vaislas materiālam atbilst MK noteikumu prasībām, bet 7800 lapsu kucēnu būri pēc platības nedaudz neatbilst prasībām. Lūdzam atļaut būru pārbūvi atbilstoši noteikumu prasībām veikt pakāpeniski no 2012.gada līdz 2015.gadam.

Gadījumā, ja šīs izmaiņas MK noteikumos netiks veiktas, saimniecības būs spiestas pārtraukt ražošanu, jo esošajos būros audzēt kažokzvērus neatļaus, bet tūlītēja būru nomaiņa saimniecībās nav iespējama finansiālu apsvērumu dēļ.